

**Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання**

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Порядок вилучення та накладання арешту на майно, в тому числі
тимчасове затримання та зберігання транспортних засобів на
спеціальних майданчиках і стоянках»

**Підвищення кваліфікації
поліцейських – слідчі**

Інформація про
викладача:
к.ю.н., доцент РЯШКО
Олена Василівна
0674760228

Львів -2021

Тема

«Порядок вилучення та накладання арешту на майно, в тому числі тимчасове затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках»

Годин на тему – 1

Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо кримінальних правопорушень, їх складу та ознак, а також особливостей їх кваліфікації та застосування, вивчити порядок вилучення та накладення арешту на майно, в тому числі тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках.

Міжтематичні зв'язки: криміналістична техніка, судова експертиза, кримінальний процес, кримінальне право, судова експертиза, тактика проведення слідчих (розшукових) дій, цивільне право.

План лекції

1. Мета та порядок накладення арешту на майно.
2. Особливості накладення арешту на майно.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає можливість тимчасового вилучення майна у трьох випадках:

- 1) у затриманої особи;
- 2) при проведенні огляду;
- 3) при проведенні обшуку.

Майно є тимчасово вилученим до його повернення або вирішення питання про його арешт.

Слідчий під час огляду або обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язаний скласти відповідний протокол, копія якого надається особі, у якої вилучено майно, або її представнику.

Після тимчасового вилучення майна уповноважена службова особа зобов'язана забезпечити схоронність такого майна в [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Постанова про «Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження» затверджено Кабінетом Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 передбачає, що зберігання речових доказів у вигляді автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів, здійснюється на спеціальних майданчиках і стоянках територіальних органів Національної поліції для зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів(пункт 20).

Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів – евакуаторів, у тому числі тих, що належать підприємствам, установам та організаціям, які провадять діяльність, пов'язану з транспортуванням транспортних засобів, і з якими територіальним органом Національної поліції укладені в установленому порядку договори.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції.

У випадку тимчасового вилучення транспортного засобу, після прибуття евакуатора, у протоколі слідчої дії у присутності двох понятих, бажано, вказати:

- дату, час, місце порушення і підставу для тимчасового затримання та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;
- тип, марку, державний реєстраційний номер, перелік візуальних недоліків та пошкоджень транспортного засобу, що тимчасово затримується і доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку;
- адресу місця зберігання транспортного засобу.

Арештом майна є тимчасове, до скасування у встановленому КПК України порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном.

Арешт майна допускається з метою забезпечення:

- 1) збереження речових доказів;
- 2) спеціальної конфіскації;
- 3) конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи;
- 4) відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов), чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди.

Арешт може бути накладений на рухоме чи нерухоме майно, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковій формі, в тому числі кошти та цінності, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, видаткові операції, цінні папери, майнові, корпоративні права, щодо яких ухвалою чи рішенням слідчого судді, суду визначено необхідність арешту майна.

Не може бути арештовано майно, якщо воно перебуває у власності добросовісного набувача, крім арешту майна з метою забезпечення збереження речових доказів.

Заборона або обмеження користування, розпорядження майном можуть бути застосовані лише у разі, коли існують обставини, які підтверджують, що їх незастосування призведе до приховування, пошкодження, псування, зникнення, втрати, знищення, використання, перетворення, пересування, передачі майна.

У клопотанні слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено:

- підстави і мету застосування та відповідне обґрунтування необхідності арешту майна;
- перелік і види майна, що належить арештувати;
- документи, які підтверджують право власності на майно, що належить арештувати, або конкретні факти і докази, що свідчать про володіння, користування чи розпорядження підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, третіми особами таким майном.

До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання.

Клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.

У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, огляду, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, передбаченої [ст. 235](#) КПК України, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим, *прокурором протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якої його було вилучено.*

Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів з дня його надходження до суду, за участю слідчого та/або прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника, представника юридичної особи, щодо якої

здійснюється провадження. Неприбуття цих осіб у судові засідання не перешкоджає розгляду клопотання.

2.Слідчий суддя, суд, встановивши, що клопотання про арешт майна подано без додержання вимог [ст. 171](#) КПК України, повертає його прокурору, цивільному позивачу та встановлює строк в 72 години або з урахуванням думки слідчого, прокурора чи цивільного позивача менший строк для усунення недоліків, про що постановляє ухвалу. У такому разі тимчасово вилучене в особи майно підлягає негайному поверненню після спливу встановленого суддею строку, а у разі звернення в межах встановленого суддею строку з клопотанням після усунення недоліків – після розгляду клопотання та відмови в його задоволенні.

Під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт майна.

Слідчий суддя, суд відмовляють у задоволенні клопотання про арешт майна, якщо особа, що його подала, не доведе необхідність такого арешту, а також наявність ризиків, передбачених абзацом другим ч. 1 ст. 170 КПК України.

При вирішенні питання про арешт майна слідчий суддя, суд повинен враховувати:

- правову підставу для арешту майна;
- можливість використання майна як доказу у кримінальному провадженні;
- наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;
- можливість спеціальної конфіскації майна;

- розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, неправомірної вигоди, яка отримана юридичною особою;
- розумність та співрозмірність обмеження права власності завданням кримінального провадження;
- наслідки арешту майна для підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб.

Відмова у задоволенні або часткове задоволення клопотання про арешт майна тягне за собою негайне повернення особі відповідно всього або частини тимчасово вилученого майна.

У разі задоволення клопотання слідчий суддя, суд постановляє ухвалу, в якій зазначає:

- перелік майна, на яке накладено арешт;
- підстави застосування арешту майна;
- перелік тимчасово вилученого майна, яке підлягає поверненню особі, у разі прийняття такого рішення;
- заборону, обмеження розпоряджатися або користуватися майном у разі їх передбачення та вказівку на таке майно;
- порядок виконання ухвали із зазначенням способу інформування заінтересованих осіб.

Ухвалу про арешт тимчасово вилученого майна слідчий суддя, суд постановляє не пізніше 72 годин із дня знаходження до суду клопотання, інакше таке майно повертається особі, у якої його було вилучено.

Копія ухвали негайно після її постановлення вручається слідчому, прокурору, а також присутнім під час оголошення ухвали: фізичній або юридичній особі, щодо майна якої вирішувалося питання про арешт – при вирішенні питання про арешт майна з метою забезпечення збереження речових доказів.

Накладення арешту на майно в межах кримінальних проваджень є досить поширеною практикою. Зокрема, це стосується злочинів проти власності або у сфері господарської чи службової діяльності. Його

застосування може порушити діяльність компанії чи обмежити право власності особи. Тому суть даного заходу, правила його застосування та можливості скасування розглянемо у п'яти основних тезах. Що таке арешт майна в кримінальному процесі?

Почнемо з того, що відповідно до п.7 ч.2 ст.131 і ч.1 ст.170 КПК України арешт майна є заходом забезпечення кримінального провадження. Він полягає у тимчасовому, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно: є доказом злочину; підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб або конфіскації у юридичної особи, — а також для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна.

Тут необхідно звернути увагу на те, що критеріїв “розумності” підозр КПК не визначає. Це оціночне поняття. Тому одним з найскладніших завдань захисника чи представника у кримінальному провадженні є переконати слідчого суддю або суд у необґрунтованості підозр слідчого або прокурора щодо майна клієнта. Для чого застосовується арешт майна і яке його завдання? За ч.1 ст.131 КПК України загальною для всіх заходів забезпечення кримінального провадження метою є досягнення дієвості такого провадження. А для арешту майна відповідно до ч.ч.2–8 ст.170 цього ж Кодексу за мету встановлено забезпечення: збереження речових доказів. У цьому випадку арешт накладається на майно будь-якої фізичної або юридичної особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно відповідає критеріям, зазначеним у статті 98 цього Кодексу; спеціальній конфіскації. Арешт накладається на майно підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або третьої особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно підлягатиме спеціальній конфіскації у випадках, передбачених КК України. Згідно зі ст.96-

2 цього Кодексу спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно:

1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, — переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

Тут **головною ознакою** майна, що підлягає арешту, є не належність його певній особі, а безпосередній зв'язок з вчиненням злочину; конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи. У цьому разі арешт накладається на майно підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, за наявності достатніх підстав вважати, що суд може призначити покарання у виді конфіскації майна або застосувати до юридичної особи захід кримінально-правового характеру у виді конфіскації майна. Тобто арешту підлягає майно, належне особі, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження; відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов), чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди. Тоді арешт накладається на майно підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, фізичної чи юридичної особи, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, а також юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, за наявності обґрунтованого розміру цивільного позову у кримінальному провадженні або неправомірної вигоди.

Ще одним важливим критерієм накладення арешту на майно в цьому випадку є співмірність вартості майна, яке належить арештувати, з розміром шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або зазначеної у цивільному позові, розміру неправомірної вигоди, яка отримана юридичною особою. Завданням арешту майна згідно з ч.1 ст.170 цього Кодексу є запобігання можливості його приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження. Саме це і сприяє досягненню дієвості кримінального провадження. Ким подається та як оформляється клопотання про накладення арешту?

Відповідно до ч.2 ст.132 КПК України клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді подається до місцевого загального суду, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Це є загальним правилом і не залежить від віддаленості району, де розміщено майно, на яке може бути накладено арешт. Суб'єкт звернення залежить від мети арешту. Так, згідно з ч.1 ст.171 КПК України з клопотанням про арешт майна до слідчого судді, суду має право звернутися прокурор, слідчий за погодженням з прокурором, а з метою забезпечення цивільного позову — також цивільний позивач.

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Задача 1

10 липня 2021 р. гр. С. (раніше судимий за ст. 358 КК України) під час перетину державного кордону України на КПП «Шегині» Львівського прикордонного загону, при виїзді з України в Польщу, з метою перетину державного кордону на автомобілі марки «Мерседес-Бенц» пред'явив прикордонникам сертифікат міжнародного автомобільного страхування (МАС) «Зелена картка» № 010200 страхової компанії «Аска» на його

автомобіль. Під час первинного огляду сертифікату працівниками прикордонної служби виявлено ознаки підробки, а під час поглибленого огляду автомобіля – партію аналогічних сертифікатів з порядковими номерами № № 010201-010300. За даним фактом в той же день слідчим Мостиського РВ УМВС України в Львівській обл. розпочато досудове розслідування в кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3, 4 ст. 358 КК України, а вказані сертифікати МАС були вилучені, про що слідчим було складено відповідний протокол.

13 липня слідчим, за погодженням з прокурором, було подане клопотання про накладення арешту на вилучену партію сертифікатів МАС, на автомобіль «Мерседес-Бенц», вартістю 800 тис. грн. та на інше рухоме та нерухоме майно С. де б воно не знаходилось, мотивуючи це тим, що С. вже вчиняв аналогічний злочин, а в даному провадженні може бути заявлений цивільний позов. 16 липня клопотання було розглянуто і задоволено слідчим суддею шляхом постановлення відповідної ухили без повідомлення С.

Дайте оцінку діям слідчого, слідчого судді. Чи достатні підстави для арешту майна С.? На майно яких осіб може бути накладене арешт? Чи дотримана процедура вилучення майна і подальшого його арешту? Які основні підстави для арешту майна закріплені у чинному кримінальному процесуальному законодавстві? Чи вбачаються дані підстави в матеріалах провадження? Яким повинен бути розмір майна, що підлягає арешту? У яких випадках є доречним накладення арешту на все майно особи?

Задача 2

Слідчий прокуратури Хорольського району Полтавської області звернувся в суд з клопотанням про надання дозволу на тимчасовий доступ до документів, що перебувають у володінні Лубенської центральної міської лікарні, яка розташована в м. Лубни, вул. Т. Шевченка, 26.

Клопотання слідчий мотивував тим, що Прокуратурою Хорольського району Полтавської області до ЄРДР внесено відомості щодо дорожньо-

транспортної пригоди за участю водія К., що мала місце 17.07.2021 року близько 07 години на 854 км. автодороги Київ-Харків, в результаті якої загинув гр. Л., з попередньою кваліфікацією цього кримінального правопорушення за ч.2 ст. 286 КК України. У клопотанні вказано, що саме у цьому лікувальному закладі перебувають документи: журнал приймання та надання медичної допомоги хворим, доставлених до приймального відділення Лубенської ЦМЛ, а також інша медична документація щодо перебування гр. Л. в Лубенській ЦМЛ.

Представник Лубенської ЦМЛ в судове засідання не з'явився, хоча був повідомлений належним чином.

Які рішення повинен прийняти слідчий суддя? Чи достатні підстави для застосування тимчасового доступу до речей і документів слідчим?

Які відомості віднесені кримінальним процесуальним законодавством до охоронюваної законом таємниці? Чи можна віднести дані, вказані у фабулі, до охоронюваної законом таємниці? Яким нормативно-правовим актом визначається поняття лікарської таємниці?

Чи можна розглядати дане клопотання слідчим суддею, судом без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться?

Задача 3.

13 травня 2021 року П., керуючи власним автомобілем, грубо порушив правила безпеки дорожнього руху, внаслідок чого відбулося зіткнення з автомобілем, водій якого загинув на місці події. Під час огляду місця події слідчий прийняв рішення про вилучення транспортного засобу П.

Визначте порядок вилучення та накладання арешту на транспортний засіб.

Задача 4

Гр. Л., який працює водієм таксі, керуючи власним автомобілем у стані алкогольного сп'яніння, порушив правила дорожнього руху, внаслідок чого

здійснив наїзд на пішохода та завдав йому тяжкі тілесні ушкодження. Л. було оголошено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України. Слідчий, враховуючи обставини вчиненого та особу підозрюваного, за погодженням з прокурором звернувся до суду з клопотанням про відсторонення Л. від посади.

Оцініть ситуацію. Визначте порядок тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках.

Задача 5

Внаслідок зіткнення на автотрасі Київ-Чернігів автомобілів «Волга» під керуванням П. та «Жигулі», за кермом якого перебував Ш., загинув П., отримав тяжкі тілесні ушкодження Ш., якому через сім днів після цієї події ампутували обидві ноги. Досудовим розслідуванням було встановлено, що обидва водії порушили Правила дорожнього руху: П. значно перевищив допустиму на цій ділянці дороги швидкість, а Ш. правила обгону. Автомобілі відновленню не підлягають.

Які рішення має прийняти слідчий за цих обставин?

Висновки.

Отже, якщо потерпілий вважає за необхідне накласти арешт на майно підозрюваного або третьої особи, він не може просити про це слідчого суддю або суд. Проте він може на підставі п.4 ч.1 ст.56 цього ж Кодексу заявити клопотання слідчому або прокурору щодо подачі ними такого звернення до слідчого судді або до суду. Вимоги до клопотань про арешт майна встановлені ч.ч.2–5 ст.171 КПК України. Таке звернення слідчого або прокурора повинно містити: підстави і мету відповідно до положень статті 170 цього Кодексу та відповідне обґрунтування необхідності арешту майна; перелік і види майна, що належить арештувати; документи, які підтверджують право власності на майно, що належить арештувати, або конкретні факти і докази, що свідчать про володіння, користування чи розпорядження підозрюваним,

обвинуваченим, засудженим, третіми особами таким майном; розмір шкоди або неправомірної вигоди, яка отримана юридичною особою.

До клопотання обов'язково додаються оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими воно обґрунтовано. Цікаво, що клопотання про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено.

Що ж до клопотання цивільного позивача, то у ньому повинно бути зазначено: розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір позовних вимог; докази факту завдання шкоди і розміру цієї шкоди. Як слідчий суддя або суд може вирішити питання про арешт майна? Згідно з нормами КПК України слідчий суддя або суд може задовольнити клопотання про арешт майна або відмовити в його задоволенні. Зокрема, на підставі ч.3 ст.132 цього Кодексу арешт майна не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що: існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Як і у випадку з розумною підозрою щодо майна, критерії обґрунтованої підозри законодавцем не встановлені, тому це поняття є оціночним; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням. Також відповідно до ст.173 КПК України клопотання про арешт майна не підлягає задоволенню, якщо особа, що його подала, не доведе необхідність такого арешту та наявність ризиків, передбачених ч.1 ст.170 цього Кодексу.

Категорично не допускається арешт майна/коштів банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, а також майна/коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Якщо в задоволенні клопотання було відмовлено або воно було задоволено частково, то все тимчасово вилучене майно або

відповідна його частина підлягає негайному поверненню особі. У разі ж задоволення клопотання слідчий суддя, суд зобов'язаний застосувати такий спосіб арешту майна, який не призведе до зупинення або надмірного обмеження правомірної підприємницької діяльності особи, або інших наслідків, які суттєво позначаються на інтересах інших осіб.

При цьому ухвалу про арешт тимчасово вилученого майна слідчий суддя, суд постановляє не пізніше сімдесяти двох годин із дня знаходження до суду клопотання, інакше таке майно повертається особі, у якої його було вилучено. Як зняти арешт з майна у кримінальному провадженні? КПК України дозволяє зробити це двома шляхами. Перший з них — апеляційне оскарження, передбачене ч.7 ст.173 і п.3 ч.1 ст.392 цього Кодексу. Право на подачу такої скарги мають підозрюваний, обвинувачений і треті особи. Цікаво, що на практиці апеляційні суди часто розглядають також скарги слідчих і прокурорів на ували про відмову в задоволенні клопотання про арешт майна. Однак чинним кримінальним процесуальним кодексом це не передбачено. Тому можна говорити про порушення апеляційною інстанцією вимог ч.2 ст.19 Конституції України щодо обов'язку органів державної влади та їхні посадові особи діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Другий шлях передбачений ст.174 КПК України. Це подача підозрюваним, обвинуваченим, їхнім захисником, законним представником, іншим власником або володільцем майна, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони не були присутні при розгляді питання про арешт майна, клопотання про скасування арешту. Таке клопотання під час досудового розслідування розглядається слідчим суддею, а під час судового провадження — судом. Арешт майна може бути також скасований за клопотанням цих осіб, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано.

Тема

«Вимоги кримінального процесуального законодавства до вилучення, накладання арешту, забезпечення зберігання транспортних засобів, а також їх повернення»

Годин на тему – 1

Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо кримінальних правопорушень, їх складу та ознак, а також особливостей їх кваліфікації та застосування, вивчити порядок вилучення та накладення арешту на майно, в тому числі забезпечення зберігання транспортних засобів та їх повернення.

Міжтематичні зв'язки: криміналістична техніка, судова експертиза, кримінальний процес, кримінальне право, судова експертиза, тактика проведення слідчих (розшукових) дій, цивільне право.

План лекції

1. Вимоги до зберігання та повернення транспортних засобів.

1. Тимчасовим вилученням майна є фактичне позбавлення підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

- підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;
- призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального

забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення;

- є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом;
- одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від них, а також майно, в яке їх було повністю або частково перетворено.

Слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час затримання, обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол.

Протокол складається зі:

1. вступної;
2. описової;
3. заключної частин.

Вступна частина повинна містити відомості про: місце, час проведення та назву процесуальної дії особу, яка проводить процесуальну дію (її прізвище, ім'я, по батькові, займана посада); усіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (їх прізвища, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації; характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, що застосовуються при проведенні процесуальної дії, та порядок їх використання.

В описовій частині протоколу вказуються відомості про: послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії речі (транспортний засіб), документи, гроші.

У заключній частині протоколу зазначається про: тимчасово вилучені речі, документи, гроші; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із його текстом. Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії.

Схоронність тимчасово вилученого майна забезпечується до повернення майна власнику у зв'язку з припиненням тимчасового вилучення майна або до постановлення слідчим суддею, судом ухвали про накладення арешту на майно.

З метою запобігання можливості приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження вилученого майна слідчий в порядку, передбаченому ст. 170 (Накладення арешту на майно) КПК України, має право звернутися до слідчого судді з погодженням із прокурором клопотанням про арешт майна.

Слідчий, прокурор повинні вжити необхідних заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема шляхом витребування необхідної інформації у Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.

Клопотання слідчого про арешт тимчасово вилученого майна відповідно до вимог статті 171 (Клопотання про арешт майна) КПК України повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено. У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, здійснюваного на особі, в якій його було вилучено, підставі ухвали слідчого судді, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим протягом *48 годин після вилучення майна*, інакше майно має бути негайно повернуто.

У клопотанні слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено:

- підстави, у зв'язку з якими потрібно здійснити арешт майна;

- перелік і види майна, що належить арештувати;
- документи, що підтверджують право власності на майно, що належить арештувати.

З метою встановлення майна чи коштів, на які може бути накладено арешт, слідчий може направити запити в: нотаріальні контори, державне підприємство «Інформаційний центр», управління державного архітектурно-будівельного контролю місцевих держадміністрацій, банківські установи, державні податкові адміністрації (інспекції); органи реєстрації транспортних засобів, органи Державної комісії з цінних паперів, Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України Держкомстату України, Український центр сертифікатних аукціонів та його регіональні відділення, державну інспекцію судноплавного нагляду та її структурні підрозділи на місцях, страхові організації. Оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання, мають бути додані до клопотання.

Клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, *судом не пізніше двох днів* з дня його надходження до суду.

Існує два порядки розгляду слідчим суддею, судом клопотання про арешт майна.

Перший полягає у тому, що клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом за участю слідчого та/або прокурора, підозрюваного, іншого власника майна і за наявності – також захисника, законного представника. Неприбуття цих осіб у судові засідання не перешкоджає розгляду клопотання.

Другий варіант полягає у розгляді клопотання про арешт майна, яке не було тимчасово вилучене, без повідомлення підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, їх захисника, представника чи законного представника, якщо це є необхідним з метою забезпечення арешту майна. Така необхідність може обумовлюватися наявністю обґрунтованої підозри вважати, що в разі повідомлення підозрюваного, іншого власника майна про наміри

накласти арешт на їхнє майно вони можуть його сховати, знищити, пошкодити тощо.

Під час розгляду питання про застосування арешту майна сторони повинні надати слідчому судді, суду докази обставин, на які вони посилаються (ч. 5 ст. 132 КПК України). Обов'язок доказування обставин, які визначені в ст. 91 КПК України (подія кримінального правопорушення, винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням), покладається на слідчого, прокурора (ч. 1 ст. 92 КПК України).

Слідчий суддя зобов'язані на основі всебічного, повного й неупередженого дослідження обставин кримінального провадження з'ясувати:

- характер і розмір шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням;
- наявність причинного зв'язку між вчиненням і шкодою, що настала;
- роль і ступінь участі кожного в її заподіянні;
- чи відшкодовано шкоду повністю або частково.

Під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт майна (показання, речові докази, документи, висновки експертів), або заслухати будь-якого свідка.

Арешт майна допускається з метою забезпечення збереження речових доказів на майно будь-якої фізичної або юридичної особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно відповідає критеріям, зазначеним у [ст. 98](#) (Речові докази) КПК України.

Арешт може бути накладений і на майно, на яке раніше накладено арешт відповідно до інших актів законодавства. У такому разі виконанню підлягає ухвала слідчого судді, суду про накладення арешту на майно відповідно до правил КПК України.

Сторона кримінального провадження, якій наданий речовий доказ, зобов'язана зберігати їх у стані, придатному для використання у кримінальному провадженні. Речові докази, які отримані або вилучені слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Зберігання речових доказів стороною обвинувачення здійснюється в [порядку](#), визначеному Кабінетом Міністрів України (№ 1104 від 19 листопада 2012 р.).

На речові докази, які не можуть бути належним чином упаковані через громіздкість (транспортний засіб) чи з інших причин, прикріплюється бирка у спосіб, що унеможлиблює її зняття, зміну або пошкодження.

На бирці проставляються підписи осіб, які брали участь у процесуальній дії, та зазначається інформація про транспортний засіб, найменування проведеної процесуальної дії, дата її проведення та номер кримінального провадження.

Речові докази зберігання яких через громіздкість (транспортний засіб) або з інших причин неможливо без зайвих труднощів можуть повертатись власнику (законному володільцю) або передаватись йому на відповідальне зберігання, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження. Якщо транспортний засіб повертається власнику його необхідно зафіксувати за допомогою фотографування або відеозапису та докладно описати.

План практичного заняття (1 год.)

Вирішення ситуаційних завдань.

Задача 1

Слідчий встановив, що підозрюваний розтрачує майно, на яке накладено арешт та передане йому на відповідальне зберігання.

Чи є ця обставина підставою для зміни обраного відносно підозрюваного запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання на більш суворий?

Задача 2

Оглядом місця події встановлено, що автомобіль «Жигулі», білого кольору, номерний знак ВО 2379 ПЕ, який підозрювані використовували для вчинення кримінального правопорушення, стояв на узбіччі дороги по вул. Коцюбинського. Під час огляду салону були виявлені й вилучені: свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу на автомобіль «Жигулі» (д. н. ВО 2379 ПЕ); технічний паспорт транспортного засобу; мобільний телефон «Самсунг»; зв'язка з трьох ключів.

Згідно вимог кримінального процесуального законодавства, визначте порядок вилучення, накладання арешту, забезпечення зберігання транспортного засобу, а також його повернення.

Задача 3

Мешканець одного із міст Чернігівської області С. та троє його друзів: К., В., Р. – вирушили на полювання, прихопивши з собою дві рушніці, що належали С. Їхали на автомобілі «Жигулі»: спереду, біля водія, сидів С., ззаду – К. і В. Проїхавши певну відстань, В. вистрелив С. у спину, внаслідок чого сталася смерть потерпілого. Для того, щоб приховати сліди злочину, К., В. і Р. викинули труп С. і рушніці в річку Десну і повернулися додому, нікому не повідомивши про цю трагічну подію.

Оцініть ситуацію. Які заходи забезпечення будуть застосовані у

даному кримінальному провадженні?

Задача 4

Вироком місцевого суду від 17 жовтня 2014 року К. був засуджений за ч. 3 ст. 286 КК України на п'ять років позбавим волі з позбавленням права керувати транспортними засобами строком на три роки.

Визначте порядок повернення транспортного засобу.

Висновки.

Речові докази, крім тих, що повернуті власнику або передані йому на відповідальне зберігання зберігаються до передачі їх суду в органі, у складі якого функціонує слідчий підрозділ, або інших місцях зберігання. Зберігання речових доказів у вигляді транспортних засобів, здійснюється на спеціальних майданчиках і стоянках територіальних органів Національної поліції для зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів.

Якщо через громіздкість чи з інших причин речові докази не можуть бути передані суду, вони зберігаються в органі, у складі якого функціонує слідчий підрозділ, або інших місцях зберігання до набрання законної сили судовим рішенням, яким закінчується кримінальне провадження або вирішується спір про їх належність у порядку цивільного судочинства.

Умовою зберігання речових доказів повинне бути забезпечення збереження їх істотних ознак та властивостей. Забороняється зберігання речових доказів в умовах, що можуть призвести до їх знищення чи псування.

Якщо слідчий, прокурор закриває кримінальне провадження питання про речові докази вирішуються у відповідній постанові слідчого, прокурора.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за письмовим зверненням його водія, власника (співвласника) за умови оплати ним витрат, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням такого транспортного засобу.

Список рекомендованої літератури:

1. *Благу́та Р.І. Кіпрач І.С.* Привід як захід забезпечення кримінального провадження на стадії досудового розслідування / Р.І. Благу́та, І.С. Кіпрач // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 4. С. 380 – 392.
2. *Гловюк І.В.* Розгляд слідчим суддею клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів / І.В. Гловюк // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання досудового розслідування слідчими органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики»: Тези доп. всеук. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 18–19 квітня 2013 року). К. : «Хай-Тек Прес», 2013. 312 с.
3. *Голуб І.Г.* Нові види запобіжних заходів згідно з КПК 2012 року / І.Г. Голуб [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles>
4. *Гумін О.М.* Деякі особливості тимчасового доступу до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю / О.М. Гумін // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 вересня 2013 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 544с.
5. *Денисюк П.Д.* Окремі питання арешту майна за кримінальним процесуальним законодавством України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. № 2. Том 2. 2017. С.97-100.
6. *Дерев'я́нко М.* Щодо ознак кримінально-процесуального примусу / М. Дерев'я́нко // Підприємництво, господарство і право. 2013. № 7. С. 147–151.
7. *Дрозд А.В.* Деякі проблемні питання арешту майна у кримінальному провадженні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: юриспруденція. 2018. № 36. Том 2. С.164-168.

8. Збірник вірців процесуальних документів та коментарі до них: [С. М. Алфьоров, С. М. Міщенко, О. Ю. Татаров, В.І. Фаринник та ін.]; за заг ред. В.І. Сліпченка. Київ: тов «арт-дизайн», 2012. 196 с.

9. Зінковський І.П. Застосування арешту майна у кримінальному провадженні: деякі проблемні питання. Вісник кримінального судочинства. № 2 (2017). С. 182-189.

10. *Ільєва Т. Відсторонення підозрюваного від посади за рішенням слідчого судді / Т. Ільєва // Підприємництво, господарство і право. 2013 № 8. С. 102-104.*

11. *Кожевінков Г.К. Заходи забезпечення кримінального провадження / Г. К. Кожевніков // Вісник національної академії прокуратури України. 2012. № 3. С. 68 – 70.*

12. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята 26 черв. 1998 р. Режим доступу : [http:// search. ligazakon. ua //_doc 2.usf](http://search.ligazakon.ua/_doc2.usf)

13. *Молдован А.В. Кримінальний процес України: навч. посіб. / А.В. Молдован, С.М.Мельник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 367 с.*

14. *Назаров В.В. Лахманик Ю.Р. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження [Електронний ресурс]: Режим доступу: er.nau.edu.ua/.../Назаров,%20Лахманик.docx.*

15. Огляд даних судової статистики щодо застосування окремих норм КПК України станом на 01.10.2013 року: підготовлений ВССУ для проведення міжнародної науково-практичної конференції 30.10.2013 року на тему «Кримінальний процесуальний кодекс України: практика застосування та перспективи розвитку»: Київ, жовтень 2013. 8с.

16. *Подковський О.А. Тимчасовий доступ до речей і документів за новим КПК [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.nsj.gov.ua/startus/tiny_mce/plugins*

17. *Помнікова М.О. Про основні тенденції щодо зміни інституту запобіжних заходів у контексті реформування кримінального*

процесуального законодавства України. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/d130116.html>.

18. *Пономаренко А.М.* Деякі аспекти застосування тимчасового вилучення майна в кримінальному процесі України. Наука і правоохоронна. № 1 (35). 2017. С.212-217.

19. *Попелюшко В.О.* Запобіжні заходи в новому КПК України: поняття, мета, підстави, порядок та суб'єкти застосування / В.О. Попелюшко // Адвокат. 2012. № 9. С. 4 – 6.

20. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

21. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.2008 року № 2 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-08>.

22. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13.

23. Про практику вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із заходами забезпечення кримінального провадження: Узагальнення судової практики Дніпропетровської області [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://dpa.court.gov.ua/sud0490/51963>.

24. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні,

виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС від 14.08.2012 № 700.

25. Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України: постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2012 № 1104.

26. Реалізація нового КПК України у 2013 році (моніторинговий звіт) / О.А. Банчук, І.О. Дмитрієва, З.М. Саїдова, М.І. Хавронюк. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2013. – 41с.

27. *Рожнова В.В.* Про форми тимчасового доступу до речей і документів / В.В. Рожнова // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 вересня 2013 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 544с.

28. [Смоков С.М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому Кримінальному процесуальному кодексі України / С.М. Смоков // Форум права. 2012. №2. С. 628– 632.](#)

29. *Смоков С.М.* Гарантії застосування заходів кримінально-процесуального примусу у кримінальному судочинстві України : [монографія] / С. М. Смоков, К. Г. Горелкіна. Одеса : Астропринт, 2012. 152 с.

30. *Тагієв С.Р.* Тимчасовий доступ до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, у кримінальному провадженні / С.Р. Тагієв // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2013. – №4(13). С.98 – 110.

31. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія / О.Ю. Татаров. Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 640 с.

32. Татаров О.Ю. Заходи забезпечення кримінального провадження: перший досвід застосування / О.Ю. Татаров // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. №7. – С. 113-123.

33. Татаров О.Ю. Практичні та організаційні проблеми діяльності органів досудового розслідування за новим КПК України [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs

34. Туманянц А.Р. Арешт майна у кримінальному провадженні: окремі проблеми застосування. Право і суспільство. № 2 (частина 3). 2018. С. 194-199.

35. Узагальнення судової практики розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження Макарівським районним судом Луганської області, з моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/40527-uzagalnennya_sudovoi_praktiki.

36. Шкіптан Д.В. Втрата документів і бізнесу. Тимчасове обмеження у спеціальному праві створює механізм усунення конкурентів /Д.В. Шкіптан// Закон і Бізнес. 2012. № 26. – С.10.

37. Шульгін С. Тимчасовий доступ до речей і документів: проблеми законодавчого регулювання та практичного застосування / С Шульгін. - С.140-143